

Locuțiuni și expresii populare

prof. Melinte Mihaela

Liceul de Transporturi Auto „Traian Vuia” Galați

Experiența amară a omului a constituit izvorul multora dintre expresiile populare. Zicerile tipice consemnează constatări cu caracter de valabilitate generală.

Exemple: *a prins mamaliga coajă; verzi și uscate; a ajuns funia la par; laie, ori bălaie; a intra la apă; a spune verde în față; a veni de hac; a-i lăsa cuiva gura apă; a-i ajunge cuiva cuțitul la os; la spartul târgului; a o pune de mămăligă; a vorbi în dodii; a-și aprinde paie în cap; a o lăsa baltă; a se lăsa pe tânjală etc.*

Explicația locuțiunii „A ajuns funia la par”

Această expresie se folosește – după cum se știe – în mai multe împrejurări: atunci când vrem să spunem despre cineva că a ajuns la capătul răbdării, că și-a atins un anumit scop sau că – pur și simplu – a izbutit într-o lucrare oarecare. Se exprimă ideea de încheiere a unei acțiuni, de culminație a desfășurării unei anumite stări de lucruri.

La o astfel de împrejurare se referă marele povestitor Ion Creangă atunci când ni-l prezintă pe Harap-Alb într-una din grelele încercări la care îl supune Spânul cel viclean și din care, pentru „a ieși cu fata curată se duce la grajd, la cal, spre a-i cere sfatul: „ – Dragul meu tovarăș, la grea nevoie m-a băgat iar Spânul. Acum a scornit alta: cică să-i aduc pe fata împăratului Roș de unde-o i ști. Asta-i curat vorba ceea: Poftim, pungă, la masă/ Daca ți-ai adus de-acasă. Se vede ca mi s-a apropiat funia la par.”

Se naște, desigur, întrebarea: Din ce realitate concretă desemnată cu formula *se apropie sau ajunge funia la par*, s-a dezvoltat sensul cu care circulă acum expresia?

Pentru a avea răspunsul, trebuie să avem în vedere faptul că, în trecut, se practica foarte mult, la muncile agricole de la arie, procedeul de a așeza în mijlocul acesteia un par de care era legat un capăt al funiei, celălalt fiind prins de hamul vitei puse să zdrobească, în mersul ei, încolăcindu-se pe par, și se micșora astfel treptat-treptat, până ce ajungea la capăt. Atunci se spunea că funia a ajuns la par, adică, se încheie o lucrare.

Explicația locuțiunii „A se lasa pe tânjală”

Când spunem despre cineva că se lasă pe tânjală, socotim că persoana în cauză lucrează alene sau chiar că amână pe altă dată lucrul care trebuie făcut astăzi.

Cum a luat naștere „vorba” care comunică acest sens? Pentru a ne explica lucrurile, trebuie să amintim mai întâi cele două înțelesuri de bază ale cuvântului *tânjală*: în primul rând un fel de proțap ce se folosește pentru a prinde a două perechi de vite în jug, cu scopul, adesea, de a transporta greutatea mari pe mușchii de dealuri sau de prin prapastii (triunghiuri groase de brad sau de fag) și în al doilea rând, un fel de lemn gros, prins de jug, care servește la căratul greutăților ce nu se pot pune în car sau pe sanie. În ambele cazuri, greul este lăsat pe altceva, deci în cazul locuțiunii de mai sus, în grija altcuiva.

Exemple de locuțiuni verbale:

a băga de seamă, a-și da seama, a băga de seamă, a da de veste, a da de știre, a da ortul popii, a da fuga, a o lua la fugă, a o lua la sănătoasa, a da bir cu fugiții, a da seamă, a-și aduce aminte, a-și da seama, a se da de-a rostogolul, a sta pe gânduri, am de gând, a-și aduce aminte, a lua peste picior, a sta pe gânduri, a se da de-a rostogolul, a se lua la harță, a da pe din două, a o face lată, a

da înpoi, a se da jos, a lua la trei păzește, a-i părea bine, a scoate flăcări pe nări, a tăia frunze la câini, a ajunge la sapă de lemn, a veni cu sufletul la gură, a avea fluturași la stomac, a călca pe cineva pe coada, a aduce la îndeplinire, a se lăsa păgubaș, a scoate peri albi, a da raportul, a da de urmă, a da de veste, a da în vileag, a lua peste picior, a rupe tăcerea, a sparge gheața, a spăla putina, a sta de strajă, a trage pe sfoară, a vorbi pe șleau, a da binețe, a da bir cu fugiții, a da cu chiric, a da/ lua cuvântul, a da greș, a da cu împrumut, a se da huța, a trage pe sfoară, a-și lua inima în dinți, a o scălda etc.

- N. Mihăescu, *Carte despre limba românească*, EDP, București, 1972.